

3. Murphy L. Adjustment and Development in Children. 1962. 295 p
4. Selye H. The Stress of Life. New York: McGraw Hill, 2006. 516 p.

ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

УДК 37.015.3

Полякова Катерина Олегівна

Здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти».

Томчук Михайло Іванович

доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність теми дослідження. Розвиток мислення учнів початкових класів — одна з ключових задач сучасної освітньої системи в умовах Нової української школи (далі – НУШ). Це пов'язано з тим, що освітнє середовище, зазнає постійних змін, а також ставить високі вимоги до адаптивності та когнітивних навичок учнів початкових класів. Сьогодення вимагає від освітян нового підходу до розвитку логічного мислення – однієї із найважливіших складових розвитку учнів перших класів.

Зростання обсягу навчального матеріалу, вимагає від учнів швидкої та точної обробки інформації; використання інтерактивних методик у початковій школі, спрямованих на розвиток їх логічного мислення; адаптації навчальних програм до вимог НУШ.

Ось чому важливо, щоб молодші школярі мали змогу адаптуватися до різноманітних умов, а значить важливим завданням НУШ є створення такої моделі, яка дозволить ефективно оцінити розвиток мислення учнів початкової школи та сприятиме створенню нових методів і стратегій навчання, які враховують їх індивідуальні особливості та інтелектуальний потенціал.

Так, у вітчизняній літературі, проблема розвитку логічного мислення вивчалася з точки зору таких дослідників, як Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв тощо. Автори акцентують увагу на тому, що важливо розвивати абстрактне мислення, вміння аналізувати та узагальнювати факти тощо. Натомість зарубіжні дослідники, як Ж. Адамар, К. Дункер, Ж. Піаже, роблять акцент на тому, що логічне мислення – частина когнітивного розвитку, яка включає в себе відокремлювання та структурування інформації, використання логічних операцій (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення).

Саме тому, для його розвитку, важливу роль відіграє методика навчання математики, яка спрямована на створення навчальних задач та ситуацій, що будуть стимулювати у дітей самостійну діяльність, творчість, логічні міркування тощо. Загалом, існує значна кількість досліджень, присвячених розвитку мислення у дітей молодшого шкільного віку, однак потреба в нових моделях оцінювання цього процесу, адаптованих до сучасних вимог та освітніх технологій, залишається актуальною.

Таким чином, розвиток логічного мислення є важливою складовою освітнього процесу в початковій школі, бо воно не тільки забезпечує успішність у навчанні, а й створює міцний фундамент для розвитку компетентної та творчої мислячої особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження. На відміну від загального мислення, таке включає пошук і відкриття нового, глибокий аналіз і синтез зв'язків між явищами [1, с. 215], логічне мислення є специфічною складовою когнітивного розвитку, що сприяє структурованій обробці інформації, яка забезпечує здатність дитини до порівняння, класифікації, аналізу й узагальнення. У молодшому шкільному віці починається поступовий перехід від конкретно-образного до словесно-логічного мислення, що означає, що діти починають: підтримувати прості розумові операції, такі як класифікація та порівняння та оперувати абстрактними поняттями, хоча цей процес лише зароджується.

Важливо зазначити, що розвиток логічного мислення є основою для формування навичок критичного мислення, аналізу та прийняття рішень.

Розвиток логічного мислення є комплексним процесом, який базується на взаємодії когнітивних, емоційних та соціальних компонентів. Це не тільки здатність вирішувати задачі, а й уміння аналізувати, ставити питання, формувати висновки та приймати зважені рішення. Важливо забезпечити гармонійний розвиток усіх аспектів логічного мислення, спираючись на дидактичні підходи, адаптовані до вікових та індивідуальних особливостей дитини. Таке цілісне бачення дозволяє використовувати логічне мислення як основу для формування ключових компетентностей у сучасній освіті [2].

Логічне мислення можна розглядати як сукупність певних показників, характеристик, серед яких швидкість, точність і послідовність думок. Для прикладу, учень початкової школи, розв'язуючи задачу, демонструє швидкість мислення (якщо швидко знаходить закономірності), точність (якщо відповідає без помилок), послідовність (якщо етапи розв'язання чітко взаємопов'язані). Окрім цього, важливими показниками у розвитку логічного мислення є гнучкість мислення – здатність знаходити альтернативні рішення та глибина мислення – уміння аналізувати проблему з різних аспектів [3].

Отже, можемо побудувати таку модель розвитку мислення учнів початкових класів, яка базується на інтеграції багатьох складових. Вище, ми зазначили, що логічне мислення – результат комплексного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, а також активної взаємодії дитини із середовищем.

Тож, зазначимо, які саме внутрішні чинники розвитку логічного мислення потрібні для учнів початкової школи: генетичні особливості НС (нервової системи); початковий рівень інтелектуального розвитку; динаміка мислительних процесів (уміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, формування причинно-наслідкових зв'язків) та темперамент. Отже, ми бачимо, що розвиток логічного мислення в молодших школярів є багатовимірним процесом, що базується на інтеграції педагогічних і психологічних методик.

Формування цього процесу не лише сприяє успіху в навчанні, але й допомагає дитині адаптуватися до життєвих викликів та стає основою для

формування ключових компетентностей сучасної освіти та забезпечує гармонійний розвиток особистості.

Вибірка досліджуваних складалась із учнів 1-А у кількості 15 хлопців та 15 дівчат (всього 30 учнів) та 1-Б класів у кількості 16 хлопців та 16 дівчат (всього – 32 учня). Загальна кількість учнів – 62 дитини. Для визначення рівня розвитку логічного мислення застосовувалися такі методики: «Четвертий зайвий»; «Класифікація»; «Будиночок на галявинці» та «Логічні задачі» (О. Зак). Всі вони досліджують ступінь розвитку теоретичного способу розв'язування задач у цілому та особливості формування у дитини інтелектуального вміння логічно мислити [4].

Перша методика, яку ми провели із дітьми 1-А та 1-Б класів – «Четвертий зайвий». Її завдання полягало у тому, щоб визначити об'єкт, що не відповідає спільній групі. Критеріями оцінювання стали точність виконання завдань, глибина аргументації, тривалість обдумування. Після її проведення, ми отримали наступні результати (див. таблицю 1). Зазначимо, що високий рівень – всі завдання виконано правильно зі словесним поясненням. Діти аргументували свій вибір, почувалися впевнено, їм подобалася процедура діагностування; середній рівень – завдання виконано правильно, але пояснення не були повними. Учні допускали неточності, тривалі паузи, почувалися стурбовано; низький рівень – завдання виконані правильно, однак дітям швидко набридало опитування, проявляли неслухняність.

Таблиця 1

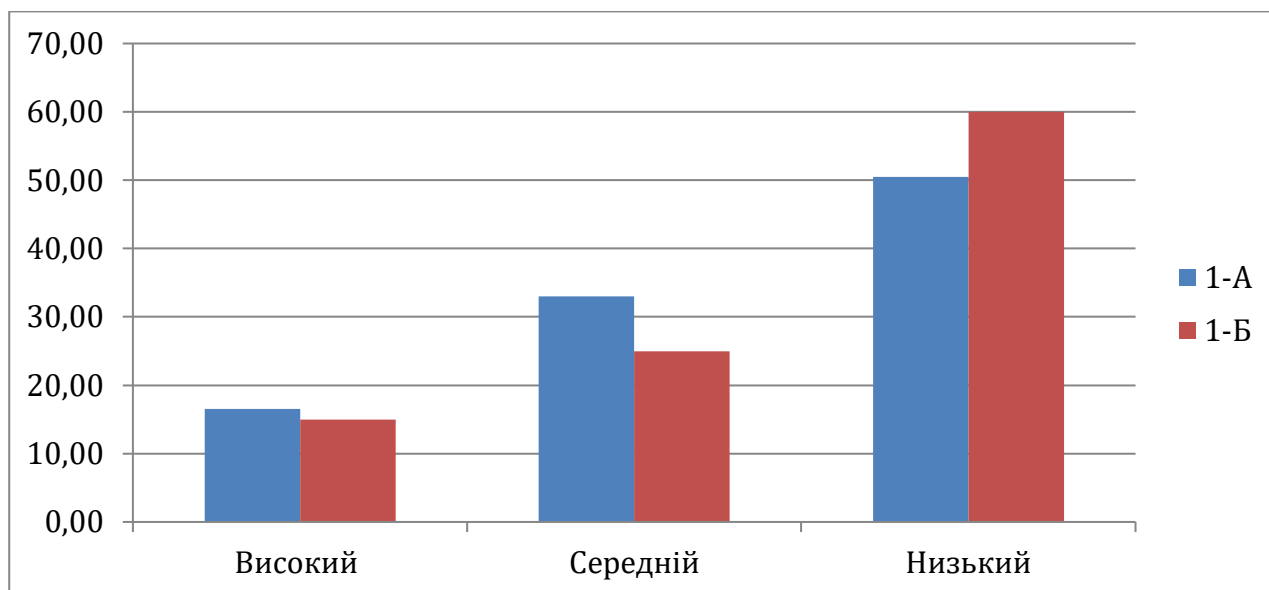
Результати дослідження рівня сформованості мислення дітей молодшого шкільного віку за методикою «Четвертий зайвий»

Рівень	1-А (%)	1-Б (%)
Високий	16,5	15
Середній	33	25
Низький	50,5	60

За таблицею 1, ми бачимо, що серед учнів 1-А та 1-Б класів високий рівень виконання показали 16,5% і 15% відповідно, що свідчить про необхідність

удосконалення методичних підходів до навчання. Тоді, як низький рівень – 50,5% учнів (1-А) та 60% (1-Б). Покажемо ці результати на рис.1.

Рисунок 1

Результати дослідження рівня сформованості мислення дітей молодшого шкільного віку за методикою «Четвертий зайвий»

Поки діти були налаштовані на дослідження, ми провели наступну методику – «Класифікацію». Згідно цієї методики, учні повинні розкласти картинки за групами та пояснити чому вони розклали картинки саме так. Після проведення методики «Класифікація» були отримані наступні результати (див. табл. 2).

Таблиця 2

Результати дослідження логічного мислення дітей молодшого шкільного віку за методикою «Класифікація»

Рівень	1-А (%)	1-Б (%)
Високий	43,2	22
Середній	30,4	54
Низький	26,4	24

За результатами таблиці 2, бачимо, що учні перших класів не завжди могли обґрунтувати або класифікувати зображення за розміром, тощо. Саме тому із

завданнями на високий рівень впорались 43,2% та середній 30,4% учнів 1-А. Тоді, як не впорався із завданням кожен четвертий учень 1-А та 1-Б класів.

Цьому явищу можна дати наступне пояснення: у процесі навчання, завдання на логічне мислення стають дедалі складнішими, тобто після визначення характерних і спільних ознак кількох предметів діти починають групувати їх за певними критеріями. У цьому контексті особливе значення має така операція мислення, як класифікація, яка виникає під час більшості уроків, як на етапі введення нового поняття, так і під час його закріплення [5].

При розвинутій класифікації учні: аналізують ситуацію, виокремлюючи суттєві елементи, використовують операції аналізу та синтезу, узагальнюють об'єкти, поділяючи їх на групи за істотними ознаками тощо. Ці процеси сприяють формуванню вмінь логічного аналізу, синтезу та порівняння, які є взаємопов'язаними і розвиваються у комплексі. Наприклад, для учнів 1 класу такі прийоми є базовими, оскільки без них неможливе повноцінне засвоєння навчального матеріалу [6].

Отже, розвиток класифікації є компонентом, який необхідно систематично розвивати через психолого-педагогічні вправи. Передостанньою була використана методика «Будиночок на галявині» в результатах, які були отримані наступні результати (див. таблицю 3), які свідчать про те, що більшість учнів на достатньому рівні оволоділи прийомами логічного мислення при розв'язанні тесту «Будиночок на галявині» завдань з логічним навантаженням.

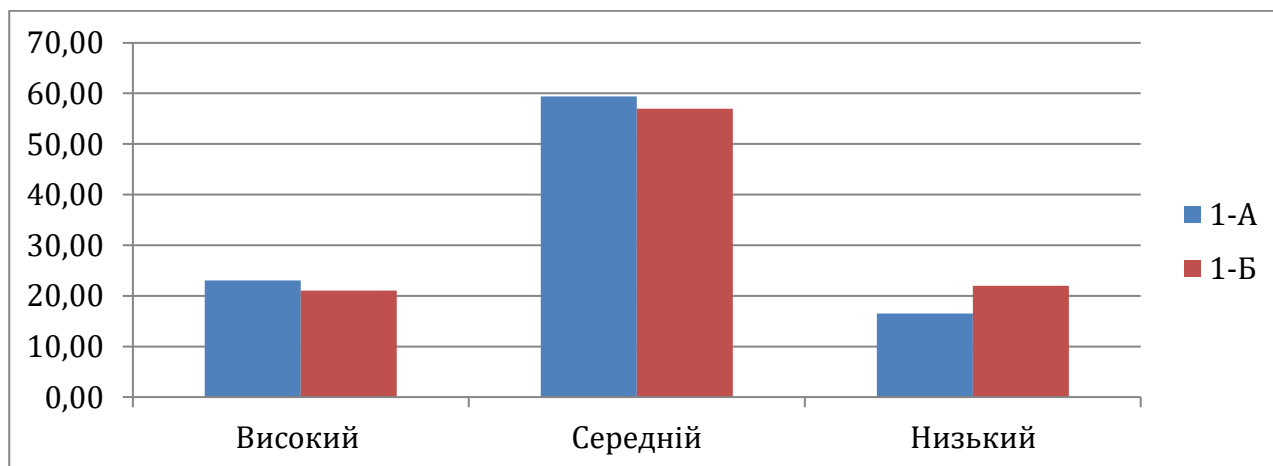
Таблиця 3

Рівень розвитку наочно-образного мислення учнів 1-А та 1-Б класів за результатами «Будиночок на галявині»

Рівні розвитку логічного мислення учнів	Категорія учнів (у %)	
	1-А клас	1-Б клас
Низький	16,5 %	22 %
Середній	59,4 %	57 %
Високий	23,1 %	21 %

Як видно з таблиці 2,3, рис.2 більшість учнів на достатньому рівні оволоділи прийомами логічного мислення при розв'язанні тесту «Будиночок на галявині» завдань з логічним навантаженням.

Рисунок 2

Рівень розвитку наочно-образного мислення учнів 1-А та 1-Б класів на основі методики «Будиночок на галявині»

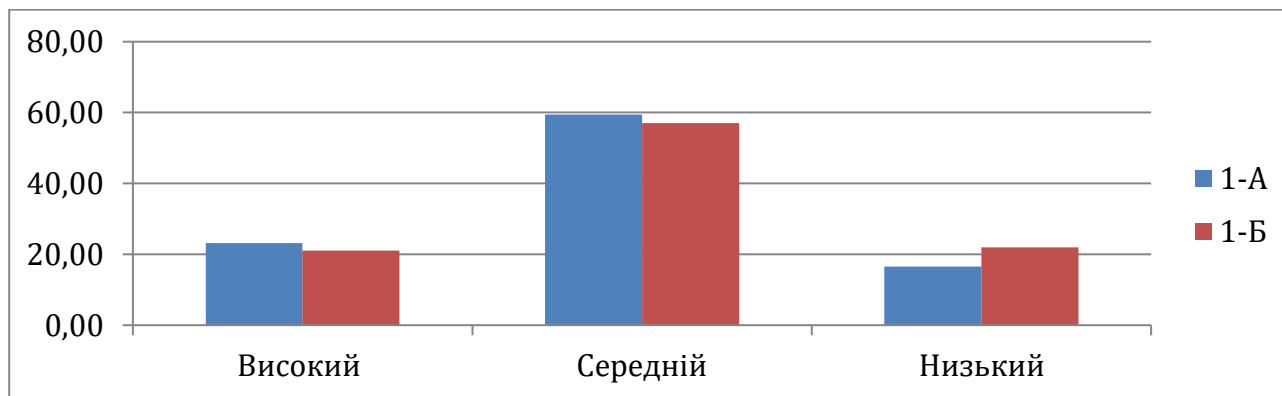
Наостанок, покажемо результати виконання логічних завдань Зака, які оцінюють рівень розвитку та тип мислення учнів, а також рівень сформованості теоретичного аналізу та внутрішнього плану дій, (таблиця 4 та рисунок 3).

Таблиця 4

Рівень розвитку логічного мислення учнів 1-А та 1-Б класів за результатами виконання логічних задач Зака

Рівні розвитку логічного мислення учнів	Категорія учнів (у %)	
	1-А клас	1-Б клас
Низький	63,0%	60,0%
Середній	33,7%	37,0 %
Високий	3,3 %	3,0 %

Аналізуючи результати виконання задач можна зробити висновок, що значний відсоток дітей добре володіє логічними операціями при розв'язанні завдань логічного характеру.

Рівень розвитку логічного мислення учнів 1-А та 1-Б класів за результатами виконання логічних задач Зака.

Результати дослідження показали, що учні дорослих демонструють середній рівень розвитку логічного мислення. Для підвищення цього рівня необхідно: використовувати більше завдань, що розвивають критичне мислення та впроваджувати інтерактивні форми навчання (ігри, проблемні ситуації).

Висновки. Діти здатні запам'ятати визначення, але часто не можуть застосувати їх на практиці. Основна причина полягає у недостатньому володінні логічними прийомами, такими як підведення під поняття. Це проявляється при виконанні задач, де виникають помилки у виведенні висновків. Проте дослідження доводять, що ці навички можна розвинути за умови системного й цілеспрямованого навчання.

Розвиток логічного мислення у молодших школярів є багатограним процесом, що залежить від: правильно організованої навчальної діяльності; психологічних особливостей учнів, зокрема рівнів розвитку мислення; систематичного використання методик, які активізують мислення учнів.

Для ефективного розвитку важливо поєднувати навчальний матеріал із завданнями на розвиток логіки й творчості, створювати сприятливу психологічну атмосферу та залучати дітей до активної розумової діяльності. Це сприяє виникненню інтересу до знань і формуванню пошукових підходів до вирішення завдань.

Список використаної літератури

1. Белкіна-Ковальчук О. В. Логічне мислення учнів початкових класів. Практична психологія та соціальна робота. 2014. № 5. С. 37–44.
2. Ігнатюк О., Андрієнко Л., Вигівська Г. Майстерня «Логічне мислення». Директор школи. 2011. № 45. С. 12–18.
3. Белкіна-Ковальчук О. В. Формування логічного мислення учнів початкових класів у процесі навчання. Луцьк: [б.в.], 2006. 21 с.
4. Чорний О. Інтерактивні методи у формуванні логічного мислення учнів. Вісник педагогічної науки. 2015. № 4. С. 45–51.
5. Ісаєва О. Сучасний урок літератури: яким він є, яким він вбачає бути. Всесвітня література у середніх навчальних закладах України. 2008. № 5. С. 3–6.
6. Редкол. В. В. Розвиток психіки школярів у процесі навчання. Київ: Знання, 2013. 154 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ РЕАКЦІЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

УДК 159.9.355.02

Романяк Ірина Василівна

Здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Шпортун Оксана Миколаївна

доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність дослідження. Військова служба в умовах воєнних дій створює серію психологічних викликів для особистості військовослужбовця, що впливають на їхню психічну стійкість та емоційний стан. Важливо дослідити та розуміти психоемоційні аспекти військової служби, оскільки це впливає на їхню